

УДК 663.533

Мудрак Т.О., к.т.н., Куц А.М., к.т.н., Ковальчук С.С.

Національний університет харчових технологій (НУХТ), м. Київ, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ЗБРОДЖУВАННЯ СУСЛА ВИСОКИХ КОНЦЕНТРАЦІЙ

Вступ. Одним із важливих завдань сьогодення спиртової промисловості України є підвищення ефективності роботи бродильного відділення. Встановлення додаткового обладнання в бродильному відділенні з метою підвищення потужності заводу є не рентабельним. Більш перспективним напрямом є збродження сусла високих концентрацій сухих речовин (СР). За таких умов необхідно застосовувати раси спиртових дріжджів з термотолерантними, осмофільними та спирторезистентними властивостями.

Актуальність теми. Багаторічний виробничий досвід роботи спиртових заводів свідчить, що за умови низькотемпературної термоферментативної обробки зернової сировини з використанням концентрованих ферментних препаратів селективної дії та фільтрату барди на стадії приготування замісів селекційна робота повинна бути направлена на отримання дріжджів, спроможних зброджувати сусло не тільки високих концентрацій, але і за високих температур та кислотності.

Тому питання селекційної роботи дріжджів та встановлення оптимальних технологічних параметрів збродження сусла високих концентрацій є актуальним [1-3].

Мета роботи – удосконалення технології збродження сусла високих концентрацій із крохмалевмісної сировини із використанням дріжджів раси *Saccharomyces cerevisiae* штаму ДО-16. Цей штам дріжджів був селекційований на кафедрі біотехнології продуктів бродіння і виноробства НУХТ для збродження сусла з підвищеним вмістом СР в широкому діапазоні активної кислотності та за підвищених температур бродіння.

Матеріали і методи. Сусло готували із тонко подрібненої кукурудзи з вмістом крохмалю 69,0 % за низькотемпературною схемою термоферментативної обробки замісів за температур 85...92 °С з використанням концентрованих розріджуючих та оцукруючих ферментних препаратів. Збродження сусла проводили методом «бродильної проби» з використанням дріжджів раси *Saccharomyces cerevisiae* штаму ДО-16. Залежно від умов дослідів концентрація сусла становила 20; 24; 28; 30 і 34 % СР, а рН – 6,00; 5,00; 4,20; 3,60; 3,20 і 3,00. Збродження проводили за температур 34; 36 і 37 °С. Контролем були показники бражок, отриманих із застосуванням дріжджів раси *Saccharomyces cerevisiae* штаму ДО-11.

Динаміку виділення діоксиду вуглецю під час бродіння контролювали ваговим методом. Кукурудзу, сусло, дозрілу бражку та її дистиляти аналізували за загальноприйнятими методиками [4].

Результати та обговорення. В першій серії дослідів визначали вплив концентрації сухих речовин сусла та підвищеної температури бродіння на технологічні показники нового штаму дріжджів. В табл. 1 наведені вміст незброджених вуглеводів та спирту в дозрілих бражках при зміні концентрації сусла від 20 до 34 % СР та температури бродіння 34; 36 і 37 °С.

Дані табл. 1 свідчать, що при використанні дріжджів раси *Saccharomyces cerevisiae* штамів ДО-11 та ДО-16 із збільшенням концентрації сусла від 20 до 34 % СР в дозрілій бражці одночасно зростало накопичення спирту від 10,48 до 17,0 % об. Проте, за всіх умов дослідів дріжджі штаму ДО-16 утворювали спирту більше порівняно із штамом ДО-11.

Так, якщо за концентрації сусла 20 % СР дріжджі штаму ДО-16 утворювали більше спирту порівняно із дріжджами штаму ДО-11 на 0,05 % об., то із збільшенням вмісту сухих речовин ця різниця поступово зростала і становила при 24 % СР – 0,13...0,20 % об., при 28 % СР – 0,31...0,42 % об., при 30 % СР – 0,38...0,47 % об., при 34 % СР – 0,88...1,23 % об.

Дріжджі штаму ДО-11 максимальну кількість спирту утворили за концентрації сусла 30 % СР (15,96...16,03 % об.). Із збільшенням концентрації сусла до 34 % СР концентрація спирту в їх дозрілих бражках зменшилась до 15,57...15,88 % об., тоді як дослідні бражки мали

найвищий вміст спирту – 16,67...17,00 % об. Таким чином, дріжджі штаму ДО-16 є більш осмофільними порівняно із дріжджами штаму ДО-11.

Таблиця 1 – Показники дозрілої бражки при зброджуванні сусла дріжджами раси *Saccharomyces cerevisiae* штамами ДО-11 і ДО-16 за різних значень концентрації сухих речовин сусла та температури бродіння

Концентрація сусла, СР %	Штам дріжджів	Вміст незброджених вуглеводів, г/100 см ³ , за температури бродіння, °С			Вміст спирту, % об., за температури бродіння, °С		
		34	36	37	34	36	37
20	ДО-11	0,31	0,34	0,37	10,48	10,56	10,46
	ДО-16	0,25	0,28	0,29	10,53	10,61	10,51
24	ДО-11	0,33	0,39	0,41	12,68	12,79	12,78
	ДО-16	0,27	0,30	0,32	12,88	12,99	12,92
28	ДО-11	0,52	0,57	0,61	15,30	15,08	15,07
	ДО-16	0,32	0,40	0,43	15,60	15,49	15,45
30	ДО-11	0,52	0,63	0,65	15,96	16,03	15,98
	ДО-16	0,46	0,56	0,58	16,43	16,45	16,35
34	ДО-11	0,87	0,90	0,92	15,78	15,88	15,57
	ДО-16	0,53	0,57	0,60	17,00	16,76	16,67

Показники щодо утворення спирту в основному співпадають з вмістом незброджених вуглеводів в дозрілих бражках. В контрольних бражках він завжди був більшим порівняно із дослідними і ця різниця зростала із збільшенням концентрації СР сусла. Але за всіх умов дослідів вміст незброджених вуглеводів не перевищував 2 % по відношенню до введених на бродіння, що відповідає вимогам чинного технологічного регламенту.

Дані табл. 1 доводять, що селекційований штам дріжджів є осмофільним та спирторезистентним, а нормальне зброджування сусла за підвищених температур (34...37 °С) дозволяє віднести його до термотолерантного.

В наступній серії дослідів дріжджами штаму ДО-16 зброджували сусло з концентраціями 20 і 28 % СР. При приготуванні сусла на стадії приготування замісу 50 % води заміняли фільтратом барди, що сприяє зменшенню витрат води приготування замісу, теплової енергії на приготування замісу і перегонку бражки та збільшує кількість циклів використання фільтрату післяспиртової барди на стадії приготування замісу. рН вихідного сусла встановлювали в межах від 6,0 до 3,0.

Результати дослідів наведені в табл. 2, із яких видно, що за всіх значень рН в бражках накопичувалась приблизно однакова кількість спирту. Але найбільший вміст спирту (15,66 % об.) був у дозрілих бражках, отриманих при зброджуванні сусла з рН 5. За інших значень рН сусла він був меншим і мав тенденцію до зменшення із збільшенням кислотності сусла.

Таблиця 2 – Показники дозрілої бражки при зброджуванні сусла за різних значень рН та концентрації СР сусла

рН сусла	Вміст незброджених вуглеводів, г/100 см ³ , при концентрації сусла, % СР		Вміст спирту, % об., при концентрації сусла, % СР	
	20	28	20	28
6,00	0,21	0,36	10,61	15,59
5,00	0,19	0,32	10,69	15,66
4,20	0,26	0,33	10,64	15,58
3,80	0,29	0,36	10,61	15,57
3,60	0,31	0,37	10,60	15,57
3,20	0,31	0,40	10,55	15,54
3,00	0,37	0,42	10,53	15,53

Ці дані корелюють із вмістом незброджених вуглеводів у дозрілих бражках. Вірогідно, що рН сусла 5 є оптимальним для метаболізму дріжджів штаму ДО-16 в умовах спиртового бродіння при переробці крохмалевмісної сировини.

У всіх зразках дозрілих бражок не зафіксовано наявності сторонньої мікрофлори.

Зниження рН сусла від 6,00 до 3,00 та підвищення концентрації сухих речовин сусла від

20 до 28 % на стадії збродження дозволяє не тільки забезпечити високу стерильність сусла та бражки, але і нормативний вихід спирту за умов використання фільтрату барди на стадії приготування замісів. Результати досліджень свідчать про широкий діапазон дії нового штаму дріжджів ДО-16 залежно від активної кислотності сусла.

Висновок. Застосування нового високопродуктивного осмофільного, спирторезистентного та термотолерантного штаму дріжджів ДО-16 раси *Saccharomyces cerevisiae* у виробництві спирту із крохмалевмісної сировини дозволить зброджувати сусло з концентрацією сухих речовин до 34 % в діапазоні рН від 6,0 до 3,0 та за температури 34...37

°С з отриманням дозрілої бражки з концентрацією спирту до 17 % об. За такої концентрації спирту етилового в бражці суттєво підвищується продуктивність бродильного відділення, знижуються витрати води на підтримання оптимальної температури бродіння та пари на виділення спирту із бражки з одночасним зменшенням кількості утвореної післяспиртової барди.

Література.

1. Римарева Л.В. Теоретические и практические основы биотехнологии дрожжей. – М.: ДеЛи принт. 2010. – 251 с.
2. Araque Edgardo ac, Parra Carolina a, Rodríguez Manuel a, Freer Juanita ab, Baeza, Jaime Selection of thermotolerant yeast strains *Saccharomyces cerevisiae* for bioethanol production. – *Enzyme and Microbial Technology*. – Volume 43, Issue 2, 5.– August 2008. – P. 120-123 doi.org/10.1016/j.enzmictec.2008.02.007
3. Давыденко С.Г., Устинова А.С., Меледина Т.В., Баракова Н.В. Скрининг штаммов спиртовых дрожжей для сбраживания высококонцентрированного сусла. – Научный журнал НИУ ИТМО. Серия: Процессы и аппараты пищевых производств. – 2012 (2):14-14
4. Полигалина Г. В. Технохимический контроль спиртового и ликероводочного производства. – М. Колос. – 1999. – 334 с.